

WINTERVOGELTELLING januari 1998.

PIETER WOUTERS

Weer werden Eksters en andere 'wintervogels' in de agrarische Kempen geteld

Inleiding

Nadat de eerste wintertelling een regelrecht succes was, kon een vervolg niet uitblijven. Het is de bedoeling om deze telling een aantal jaren, minimaal 5, voort te zetten. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van het animo van de tellers. Gelukkig is daar geen klagen over. Er hebben zich weer meer mensen aangemeld om te tellen. Hopelijk zet deze trend door. Want het is natuurlijk nog steeds zo dat, hoe meer oppervlakte er wordt geteld, hoe betrouwbaarder de gegevens worden.

En aangezien het vogelen in de winter toch op een lager pitje staat is dit een leuke en nuttige bezigheid. Waarbij men ook weer eens in gebieden komt die anders niet of heel weinig worden bezocht. En het mooie is, dat er wordt gekeken naar soorten die men anders nauwelijks een blik waardig acht, tot het natuurlijk te laat is.

Methode

De telling is beperkt tot agrarisch gebied. De telgebieden variëren in grootte van zo'n 700 tot 1100 ha. Het is de bedoeling dat het telgebied per fiets of auto op een zodanige wijze wordt doorkruist, dat het hele gebied bestreken wordt. Natuurlijk zijn kleinschalige gebieden veel arbeidsintensiever dan grootschalige gebieden. Om de ± 300 m wordt gestopt om alles af te turen. Alleen vogels die van het gebied gebruik maken dienen geteld te worden, dus niet b.v. overvliegende ganzen. De onderzoekssnelheid met deze methode ligt tussen de 250 en 400 ha per uur. De telling dient uitgevoerd te worden tussen 9.00u en 15.30u.

De telsoorten zijn dezelfde gebleven als bij de voorgaande tellingen. De algemenere soorten : Kievit, Zilvermeeuw, Stormmeeuw, Kokmeeuw, Zwarte Kraai, Roek, Kauw en Ekster. Deze soorten dienen per kilometerhok te worden geteld en zo ook op het telfomulier ingevuld te worden. Daarnaast zijn er nog een aantal minder algemene soorten die op de bijgeleverde topografische kaart dienen te worden ingetekend. Dit zijn: Blauwe Reiger, Zwanen, ganzen, roofvogels, Korhoen, Patrijs, Wulp, Klapekster en Bonte Kraai.

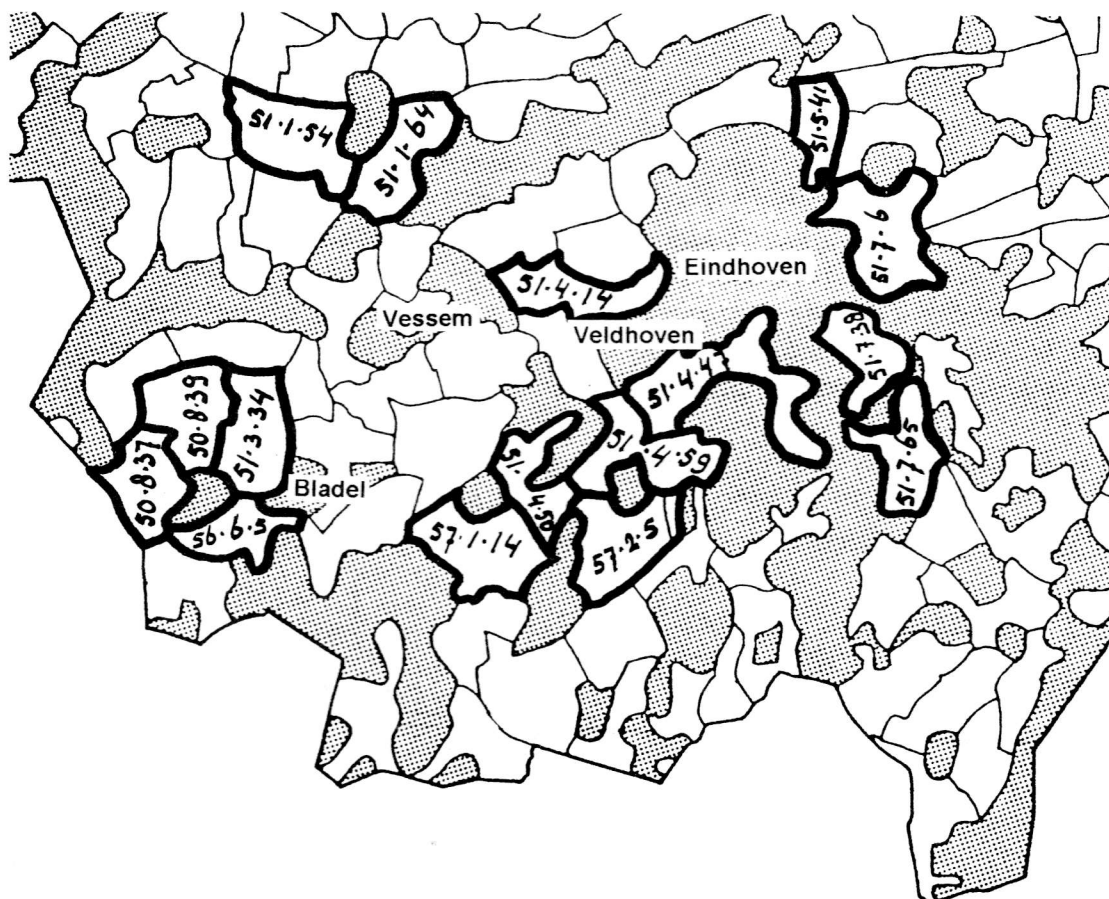
De oppervlakte van de telgebieden is bepaald volgens de weegmethode. Een kaart van het gebied wordt daarbij nauwkeurig uitgeknipt en gewogen. Ook wordt van dezelfde kaart b.v. 25 km² uitgeknipt en gewogen. Zo kan door omrekening de oppervlakte van het telgebied bepaald worden. Hopelijk dat in de nabije toekomst de grootte van de gebieden via digitale wijze kan worden bepaald. Wat de nauwkeurigheid zeker ten goede zal komen.

De telling in januari 1998

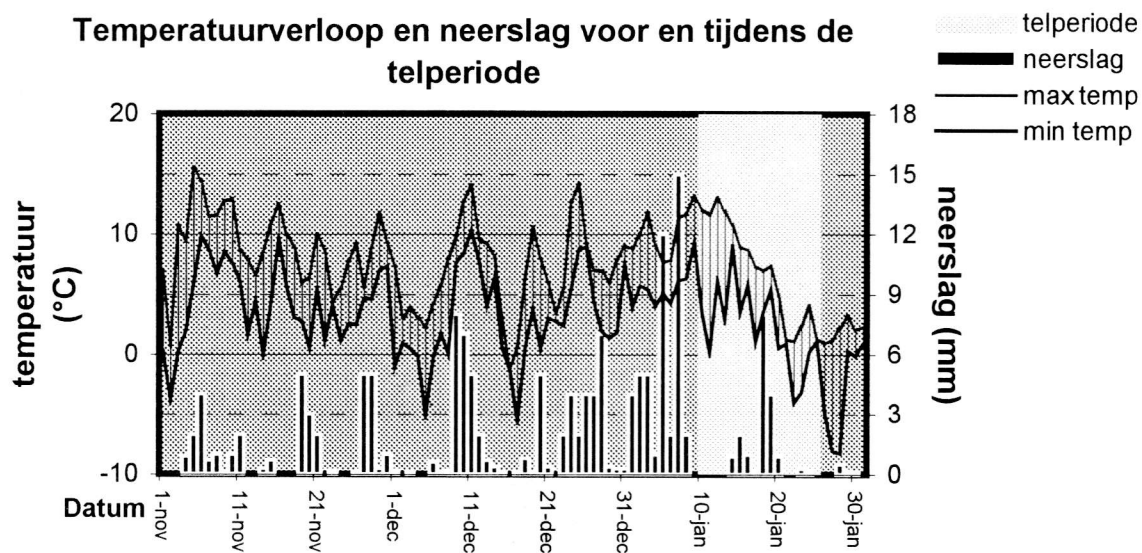
Om de tellers toch iets meer speling te geven viel de telling dit jaar tussen 10 en 25 januari. Zo waren er twee weken met drie weekeinden beschikbaar om de telling uit te voeren. In theorie kan er gedurende de hele periode geteld worden maar in de praktijk blijkt dat er toch voornamelijk in het weekend geteld wordt.

Er zijn dit jaar 16 gebieden geteld (zie figuur 1). Alle gebieden zijn deze keer volgens de aangegeven normen geteld zodat ze allemaal in het verslag verwerkt konden worden. De 16 gebieden beslaan een oppervlakte van 14.800 ha.

Figuur 1: Ligging van de in januari 1998 getelde wintertelgebieden. Met grijs is het niet agrarische gebied aangegeven zoals bos en stedelijk gebied.

Figuur 2: Een overzicht van het weer in de winter 1997-1998.

Het weer

Voor een overzicht van het weer zie figuur 2. Het weer voorafgaande aan de telling (maanden november en december) was zeer zacht. Tot aan de telperiode in januari viel er op vliegveld Eindhoven slechts 1 vorstdag te noteren en wel op 16 december. Deze maanden waren ook erg droog. Alleen de laatste dagen van december en de eerste van januari viel er neerslag van betekenis. Het weer tijdens de telperiode mag over het algemeen als zeer zacht worden bestempeld. Zeker de eerste week leek het wel of we met een lentetelling bezig waren. Maximumtemperaturen van

boven de 10° C waren geen uitzondering. Wel was er in het begin vrij veel wind uit zuidzuidwest. Tijdens de telperiode veranderde het weer in negatieve zin. Het werd kouder en de wind koos meer de noordhoek uit, hoewel hij in kracht afnam. Het laatste weekend was met nachttemperaturen van rond 0°C en dagtemperaturen maar net een paar graden hoger en een vrij stevige oostnoordoostenwind, vrij guur. Dit heeft mogelijk invloed gehad op blokken die in dat weekend zijn geteld. Doordat sommige vogels bij zulk weer toch meer beschutting gaan zoeken in bosjes.

Tabel 1: Resultaten van de wintertelling in januari 1998 in 16 telgebieden in het agrarisch gebied van de Kempen. Tevens zijn de gegevens van de tellingen in voorgaande jaren toegevoegd. Voor de vergelijkbaarheid zijn de aantallen ook omgerekend naar dichtheden per 100 ha.

	Totaal getelde aantallen					Dichtheid per 100 ha.				
	1984	1985	1986	1996	1998	1984	1985	1986	1996	1998
<i>Jaar</i>										
<i>Getelde opp. (ha.)</i>	8590	8590	5520	9650	14800	100	100	100	100	100
<i>Getelde tijd (uur)</i>	29,1	28,1	21,4	38,6	56,58	0,34	0,33	0,39	0,40	0,38
<i>Soorten</i>										
Blauwe Reiger	18	10	7	14	14	0,21	0,12	0,13	0,15	0,38
Blauwe Kiekendief	1	2	0	1	1	0,01	0,02	0,00	0,01	0,01
Havik	0	1	0	3	2	0,00	0,01	0,00	0,03	0,01
Sperwer	10	11	4	8	4	0,12	0,13	0,07	0,08	0,03
Buizerd	33	41	34	46	116	0,38	0,48	0,62	0,48	0,78
Torenvalk	14	5	4	17	20	0,16	0,06	0,07	0,18	0,14
Smelleken	0	0	0	0	1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
Patrijs	20	209	59	78	115	0,23	2,43	1,07	0,81	0,78
Kievit	0	0	13	20	167	0,00	0,00	0,24	0,21	1,13
Zilvermeeuw	7	0	0	6	18	0,08	0,00	0,00	0,06	0,12
Stormmeeuw	138	158	279	245	459	1,61	1,84	5,05	2,54	3,10
Kokmeeuw	1488	810	788	517	505	17,32	9,43	14,28	5,36	3,41
Zwarte Kraai	582	889	740	1403	2481	6,78	10,35	13,41	14,54	16,76
Roek	2650	2070	1550	1757	1851	30,85	24,10	28,08	18,21	12,51
Kauw	1270	1151	1484	2989	3590	14,78	13,40	26,88	30,97	24,26
Bonte Kraai	16	14	1	2	0	0,19	0,16	0,02	0,02	0,00
Ekster	433	437	383	186	307	5,04	5,09	6,94	1,93	2,07

Resultaten

De resultaten van de wintertelling 1998 zijn terug te vinden in tabel 1. Hierin zijn ook de cijfers van de tellingen uit 1996 en de periode 1984-'86 opgenomen. Tevens zijn de aantallen omgerekend naar dichtheden per 100 ha. om zo een vergelijking te kunnen maken. Een aantal soorten zal ik nader bespreken.

Tijdens deze telling werd er weer eens een Smelleken gezien. Dat is een soort die in de Kempen niet vaak wordt gezien, en zeker de laatste jaren niet.

Buizerd

Meestal is het zo dat als de winters strenger zijn, er meer Buizerden worden geteld. Zo lagen de aantallen tijdens de wintertellingen van '85, '86 en '96 (alle elfstedenwinters) hoger dan tijdens de telling in '84. (gewone winter). Maar dit jaar was er een duidelijke uitzondering op deze regel. Een (zeer) zachte winter met duidelijk hogere aantallen overwinterende Buizerden. Een verschijnsel wat zich in heel Nederland voordeed, zoals ook uit de PTT-resultaten van SOVON blijkt.

In telgebied 51-4-14 werden zelfs 10 Buizerden min of meer bij elkaar gezien. Dit verschijnsel werd op meerdere plaatsen binnen ons werkgebied geconstateerd. In hoeverre het mooie weer in het begin van de telperiode hierbij een rol speelt, blijft de vraag. Mogelijk zaten ze graag in het open veld, maar er waren er deze winter duidelijk meer dan normaal.

Sperwer

De Sperwer werd meer dan de helft minder gezien dan andere jaren. Dit terwijl de waarnemingsintensiteit, het aantal teluren per 100 ha, gelijk is gebleven. Gezien zijn jachtwijze is de trefkans voor deze soort nu eenmaal erg klein. Hoewel het hier om zeer lage aantallen gaat, lijkt het erop dat er minder Sperwers zaten dan in voorgaande teljaren. In de PTT-resultaten, waar het om grotere aantallen gaat, bleef het aantal stabiel tussen dec. '95 en '97.

Torenvalk

Men had kunnen verwachten dat de Torenvalk meer geteld zou worden tijdens zo'n zachter dan normale winter. Maar de aantallen worden naar het zich laat aanzien het meest beïnvloed door wel of geen sneeuw. Het vastgestelde aantal kwam dan ook overeen met die van een winter zonder sneeuw. Ook de PTT-resultaten geven een lichte afname te zien.

Patrijs

Voor deze soort geldt min of meer het tegenovergestelde. Hoe meer sneeuw hoe meer Patrijzen er geteld worden. Er zijn er niet meer, maar ze vallen veel beter op tegen een witte achtergrond. Ondanks het ontbreken van sneeuw werd er een redelijk aantal geteld. Als men het vergelijkt met de andere sneeuwloze winter '84 zelfs duidelijk meer. In het PTT-project echter, vertoont de Patrijs een duidelijke afname van dec. '95 naar '97.

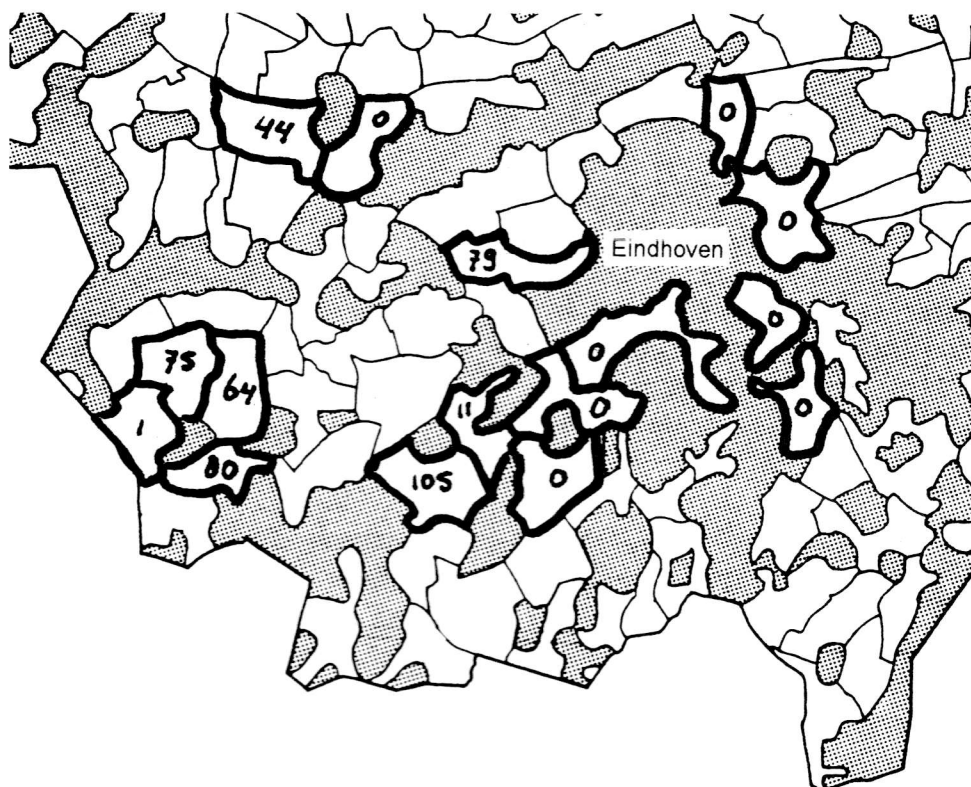
Stormmeeuw

Het aantal getelde Stormmeeuwen lag weer hoger dan de andere jaren. Ook landelijk neemt deze soort stormachtig toe (PTT). In mijn vorige verslag heb ik al melding gemaakt van het feit dat de grens tot waar grotere aantallen Stormmeeuwen overwinteren, over het westelijke deel van ons werkgebied loopt. In de oostelijke telgebieden, oostelijk van Eindhoven, ontbreekt de soort geheel. Dit is mooi te zien op het kaartje met de aantallen Stormmeeuwen per telgebied (figuur 3).

Kokmeeuw

Het is triest te moeten vaststellen maar ook dit jaar zijn er weer duidelijk minder Kokmeeuwen geteld. Bij de broedvogels zit de Kokmeeuw bij de grootste dalers. Dit feit komen we dan ook meteen tegen tijdens de wintertellingen. Van 17,3 exemplaren per 100 ha in 1984 naar 3,4 ex. per 100 ha nu in 1998. In de PTT-resultaten is nog een toename te zien.

Figuur 3: Aantal Stormmeeuwen per geteld telgebied in januari 1998.

Zwarte Kraai

De soort doet het nog steeds goed in de Kempen. Maar ondanks de vervolging die plaatsvindt blijft het aantal stabiel. Zelfs licht positief. Bij de PTT-telling blijft de trend ook stabiel. Maar uit het BMP project blijkt dat er steeds meer Zwarte Kraaien deelnemen aan het broedproces. Ik moet ook zeggen dat het aantal vrijgezellen groepen die zich her en der ophouden ook sterk verminderd zijn. Tijdens deze wintertelling werden nog maar twee grote groepen geteld tussen Steensel en Veldhoven, elk bestaande uit zo'n 200 exemplaren.

Roek

Wat er met de Roek aan de hand is in de Kempen weet ik niet. Volgens de PTT-tellingen van SOVON is de trend stabiel. In de Kempen nemen de aantallen overwinterende Roeken echter duidelijk af. De winterpopulatie Roeken bestaat voor ruim de helft uit Roeken uit het buitenland. De rest zijn eigen broedvogels. De Roek

doet het goed als broedvogel in Nederland. Daar kan de schoen niet wringen. Mogelijk dat de buitenlandse Roeken evenals de Bonte Kraaien meer en meer in hun eigen regio's gaan overwinteren. Of zou het aantal Roeken in het buitenland afnemen?

Kauw

De Kauw heeft het goed gedaan de laatste jaren. Ook landelijk is er nog steeds een lichte toename (PTT). Maar toch is de trend in de wintertelling iets negatief. Het lijkt dan ook dat het kauwdicht maken van de broedplaatsen (schoorstenen) in de dorpen al enigszins is terug te vinden in de getelde aantallen. Of zouden de jagers evenals bij de Ekster ook een rol gaan spelen in de afname. Er worden door de jagers de laatste jaren nogal wat Kauwen gevangen met speciale kooien. Ook vragen de boeren aan de jagers om actief de Kauwen te bestrijden bij hun voederkuilen. Dit zijn geen hoopgevende ontwikkelingen.

Bonte Kraai

Er werd op dezelfde plaats als in '96 een Bonte Kraai gezien. Helaas net buiten de telperiode. In '97 hebben er in Reusel zeker 3 Bonte Kraaien overwinterd. (Mondelinge mededeling L. Vosters) Deze werden gezien op de traditionele overwinteringsplaatsen. Mogelijk dat er op de andere traditionele overwinteringsplaatsen ook nog enkele exemplaren overwinteren. Alleen door deze gebieden te tellen kan hierover uitsluitsel worden verkregen.

Ekster

De Ekster is gelukkig niet verder afgenomen ten opzichte van de telling van twee jaar geleden. Ook in het PTT-project is de trend stabiel. In het vorig verslag kon ik nog geen duidelijke reden aangeven voor de gigantische afname van de soort sinds 1986. Na wat nagevraagd te hebben bij diverse jagers bleek mijn vermoeden bewaarheid. De jagers zijn eind jaren tachtig actief begonnen met het bestrijden van de Ekster. Dit gebeurde door middel van klepkooien die met een lokker erin, in een eksterterritorium werden gezet. Op deze manier kan in een mum van tijd het eksterpaar worden weg gevangen. Er worden nu enkele paren geduld maar het 'teveel' wordt nog steeds verwijderd.

Gelukkig herbergt de stad nog een goede reserve die in betere tijden voor een rekolonisatie kan dienen.

Dankwoord

Zo'n telling kan alleen maar door de inzet van diverse tellers tot een goed eind worden gebracht. Gelukkig dat het weer dit jaar lenteachtig was wat toch wel prettig is tijdens een wintertelling. Hopelijk doet iedereen de volgende keer weer even enthousiast mee. Want alleen door zo'n telling een tijd vol te houden kunnen vragen die steeds weer opborrelen worden beantwoord.

Literatuur

Boele A. 1998. PTT-resultaten december 1997. SOVON-Nieuws 11(4): 5-7.

Van Dijk A.J., F. Hustings, H. Sierdsema & T. Verstrael 1996. SOVON Broedvogelverslag 1994. SOVON-monitoringrapport 1996/06. SOVON, Beek-Ubbergen.

Sierdsema H. & F. Hustings 1997. PTT-resultaten seizoen 1996/97. SOVON-Nieuws 10(4): 18-19.

Sierdsema H., F. Hustings, C. van Turnhout & T. Verstrael 1997. Vijftien jaar wintervogels tellen in Nederland in 1980 - 1994. Het Vogeljaar 45(4): 145 - 155.

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels.

Wouters P. 1997. Telling van Eksters en andere wintervogels in januari 1996. De Blauwe Klauwier 23 no.4: 106-113.

